

TÓTH CSABA

Az idő megállítása

GONDOLATOK GARAS KÁLMÁN ÚJ PORTRÉFOTÓI
KAPCSÁN

„A fotográfia hajnalán természetes volt, hogy míg elkészült egy kép, percekig mozdatatlannak kellett lenni, megállt az idő. Azonban az őseMBER is, amikor a barlangfestményeit készítette megállította az időt, úgy ábrázolta az elejteni szándékozott vadakat. Tehát a képzőművészet évezredekken keresztül állóképekben gondolkodott, és minden maradandó műben megállította az időt. Garas Kálmán is ezt teszi legújabb fotográfiáin, emberi arcokat merevít le az örökkévalóságnak, hisz akinek arcképét ismerjük, azt nem feledjük el. Ezt már az egyiptomi halotti portrék készítői és megrendelői is így gondolták.” – Ezzel a fülszöveggel ajánlottam Garas Kálmán kiállítását a Művelődési és Sportház ismertetőjében. De most kicsit korrigálnám a címet: „Az idő megragadása”. Időben élni, időben létezni, Heideggertől tudjuk egyet jelent. Az idő a lét valósága és a lét az idő valósága. Ezzel szembesülni emberi voltunk megnyilvánulása, ennek megragadása a művészet manifesztációja.

Létezésünk titokzatos szövetét felmutatni csak a művészet képes, létezésünk alap időegysége pedig az emberélet. Az emberábrázolás tehát ezért egyidős az emberrel, mert azon keresztül egy emberen túlmutató létszintbe vagyunk képesek betekinteni, még ha „tükör által homályosan” is. A művészet égi és földi tükör.

A tükör és a lencse is optikai eszköz, így máris a fotográfiánál vagyunk. A fényíró egy eszköz, egy masinéria, de nevezzük inkább gépnek, hisz ma minden gép körülöttünk, már nem a természetben élünk, hanem a gépekben, lassan a házuk a lakásunk is egy gép, illetve gép - gép hátán. A gépek gyorsabban és olcsóbban tudják elvégezni azt, amit az ember évezredekig időt nem kímélve korábban elvégzett. Minden embert, minden munkát gépekkel pótolunk, az ember-lét kiveszőben van.

Két ember találkozása az életben lehet véletlen, lehet sorsszerű, lehet triviális és lehet szertartásos is. Ha közülük egyik művész, akkor nagyobb az esélye a szertartásos találkozásoknak, hisz a művész a kultusz embere, létrehozója, hordozója, közvetítője. Azonban ha két művész találkozik, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a létezés misztériumával, az időmegragadásával van dolgunk.

Az egyik művész e találkozásokkor egy optikai eszközt emel a szeme elé, ami megörökíti ezt a találkozást az utókorra. Ennek lehetünk harmadik emberként tanúi Garas Kálmán fotográfiáin. Garas Kálmán azonban már nem létezik e találkozások dokumentumain, helyébe mi lépünk, mi szembesülünk azzal a bizonyos harmadik személlyel, aki többnyire művész, író, látó ember, az időt megragadni képes ember.

Megragadja a műalkotásban, hangban, szóban, képben, szoborban. Ha két ilyen ember találkozik, akkor ez a megragadási pillanat, állapot, vagy képesség, átszáll-, át ruházódik a harmadik személyre, ezért lebilincselőek a valódi műalkotások. Ezért

gravitálnak, magukhoz vonzanak, elragadnak és elragadtatnak. Ahogy szintén Heidegger mondja: „a műalkotásban az igazság működésbe jön” (a filozófia nyelvén az igazság és a valóság ismét csak szinonimák).

Van azonban Garas Kálmán fotográfiáinak egy másik csoportja, amikor a művész nem egy másik művésszel találkozik, hanem a közönséggel, hisz a művészet ősi közösségi létforma, rituálé. Így a nagybetűs közönség szentté válik, hisz a mágia része, sőt alanya.

Egy képzőművész a kiállítás-megnyitókön, egy író a könyvbemutatókon, felolvasói esteken, egy színész a világot jelentő deszkákon, egy előadóművész, egy karmester a koncertteremben találkozik a közönséggel. Ilyenkor Garas Kálmán elvegyül a közönség közt, szinte inkognitóban van jelen, de szerepe, feladat ugyanaz, mind a személyes találkozásakor, dokumentálja a lét és az idő megragadását. Igen, egy portréban, mert a portré a lét és idő mértékegysége is egyben. Mert a portré az ikonból, az istenarcból származik, valóságosan és jelképesen is. A valódi művészet, az örök művészet ezért antropomorf, még ha jelen esetben egy gép is a kép-létrehozó, illetve egy gép az eszköz, a közvetítő a szem, a gondolat és a kéz között.

Megtéveszthet bennünket a grandiózus névsor, akiket a fotókon látunk, de ne a neveket nézzük, inkább az arcokat, az arckifejezéseket, a lélekjelenlétet, a fényeket, a világosakat és sötéteket, a tónusfokozatokat, a képkivágást, a kompozíciót, a látó és értelmező szemet. Mert e képek nem a nevektől lesznek, szépek, hatásosak, felejthetetlenek, csakis az utóbbi jellemzők miatt.

Így jutunk el a mesterséghez, a Heideggeri „kézműves tradícióhoz”, a valódi művészet egyetlen és mérhető kritériumához. A mesterség megszerzéséhez szerény alázat és szorgalom szükségeltetik. „Dolgozni csak szépen, ahogy a csillag megy az égen...”

Ezen a téren is csak tanulhatunk Garas Kálmántól, az idő megragadásának mesterétől.

Füzfa Balázs